

У статті наведено історичний екскурс діяльності Лікарської комісії Наукового Товариства імені Шевченка.

В статтє представлен исторический екскурс деятельности Врачебной комиссии Научного Общества имени Шевченко.

In the article it was pointed at the work of Medical Committee of Shevchenko scientific association in the historical aspect.

Наукове товариство імені Шевченка бере свій початок з 1873 р., а з 1892 р. стає єдиною на всю Україну Академією Наук, поділяючись на три секції: Історично-філософську, Філологічну та Математично-природописно-лікарську.

Першими дійсними членами НТШ були визначні вчені: В.Антонович, Ф.Вовк, М.Грушевський, С.Дністрянський, В.Охримович, С.Томашівський, Я.Шульгин та інші (в Історично-філософській секції), О.Барвінський, В.Гнатюк, С.Колесса, О.Кониський, О.Огоновський, С.Смаль-Стоцький, К.Студинський, І.Франко (у Філологічній секції), та Г.Величко, І.Верхратський, І.Горбачевський, О.Дакура, В.Левицький, П.Огоновський, Є.Озаркевич, І.Пуллюй, Ф.Щасний-Сельський, С.Черняхівський, В.Шухевич (в Математично-природописно-лікарській секції). Видавець першого повного «Кобзаря» Т.Шевченка Кирило Сушкевич став першим головою НТШ, опісля довголітнім його головою був професор Михайло Грушевський. Історія розвитку Наукового товариства імені Шевченка є свідченням прагнення українського народу до вершин науки і творення власної національної культури. У золоту скарбницю наших здобутків вписані славетні імена вчених, які створили цю всесвітньо відому академію.

3 квітня 2007 року виповнюється 110 років із дня заснування Математично-природописно-лікарської секції НТШ, яку очолив професор Іван Верхратський. Перший том збірника наукових праць цієї секції вийшов у 1897 р. Це була дата започаткування справжньої української наукової медицини. У 1898 р. з ініціативи доктора Євгена Озаркевича, який у 1899 р. в числі перших був обраний дійсним членом НТШ, при Математично-природописно-лікарській секції НТШ була заснована Лікарська комісія, яка видавала окремі випуски збірників з лише медичними науковими працями. Є.Озаркевич турбувався про створення бази для наукової діяльності українських лікарів, був ініціатором відкриття і незмінним директором Народної Лічниці, мріяв перетворити лічницю в осередок виконання фахових наукових праць європейського рівня. Перший випуск «Лікарського збірника», заснованого Євгеном Озаркевичем, датується 1898 роком. У цей час в галузі медицини найвідомішими були праці Івана Горбачевського – професора Празького університету, Михайла Борискевича – професора університету в Інсбруку і Грацу, Євгена Озаркевича, згодом – Максима Музики, Мар'яна Панчишина. Протягом 1898-1901 рр. видано 6 випусків збірника, започатковано роботу над українською медичною термінологією.

Євген Озаркевич був активним членом Українського академічного товариства «Січ». Після одержання диплому в 1888 р. протягом трьох років проходив практику в клініках Відня, після чого працював повітовим лікарем у Боснії. 1893 р. повертається в Галичину, працює в Стрию та Рожнятові. Співзасновник та голова першої організації української інтелігенції в Стрию «Міщанська бесіда». 1897 р. переїхав до Львова, де активно включився у політичне і наукове життя української громади та заснував в НТШ лікарську комісію, а в 1910 р. став першим головою Українського лікарського товариства. 1912 р. заснував перший український науково-популярний медичний часопис «Здоровле». Девізом місячника стали слова : «В здоровому тілі – здорова душа, де сила – там воля витає!». Видав першу в Галичині книгу на медичні теми «Недуги пошесті». Багато часу і сил віддав громадсько-політичній діяльності, належав до Української національно-демократичної партії, входив до складу її навчальної управи, був заступником голови товариства «Просвіта», входив у спілку видавництва «Діло». Воєнне лихоліття перервало його діяльність. Восени 1914 р. з наближенням російських військ виїхав зі Львова, працював начальним лікарем колонії українських виселенців у Вольфсбергу. Повернувся до Львова з підірваним здоров'ям. Важким ударом долі була для нього передчасна смерть дружини. Хвороба нирок прогресувала. Помер Євген Озаркевич 21 вересня 1916 р., похований на центральному міському цвинтарі Відня.

Перша світова війна 1914 р. загальмувала діяльність НТШ. У 1924 р. відновлено Лікарську комісію НТШ. Головою комісії обрано Мар'яна Панчишина, заступником Івана Куровця, а

секретарем – Максима Музику, котрий був душею «Лікарського вісника» і присвятив журналові багато редакційної праці та примістив видавництво у своєму Бактеріологічно-хімічному інституті.

Друга світова війна перервала розвиток НТШ. Більшовики перетворили його на Львівський філіал Академії наук УРСР. Секція НТШ перестала взагалі існувати. Під час німецької окупації діяльність НТШ також була заборонена. Давня управа Товариства діяла нелегально. Лікарську комісію НТШ було відновлено вже у незалежній Україні в 1989 р. і тепер вона успішно продовжує свою працю. Першим головою Лікарської комісії і відповідальним редактором «Лікарського збірника» було обрано професора Ярослава Ганіткевича. Його великою заслугою є редагування двох «Лікарських збірників» під назвою «Українські лікарі» («Естафета поколінь національного відродження» і «Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю»).

У 1994 р. честь очолювати ЛК НТШ було довірено професорові Ірині Даценко, яка до 2006 р. і останнього подиху свого невтомного життя очолювала комісію та редколегію «Лікарського збірника», який віддзеркалює сучасні наукові досягнення в медицині і невсипущу працю його головного редактора.

У 1951 році Ірина Даценко з відзнакою закінчила Львівський медичний інститут і разом із чоловіком, однокурсником Яковом Кравчуком, поїхала за призначенням працювати в Сокальську районну лікарню на Львівщині. Ірина – терапевтом, а Яків – хірургом. У 1953 році була зарахована в аспірантуру при кафедрі загальної гігієни Львівського державного медичного інституту, яку в той час очолював професор В.Мартинюк. Це був період самовідданої праці, яка завершилася успішним захистом кандидатської дисертації у 1955 році на тему «Забруднення оксидом вуглецю (СО) повітря кабін автомобілів і вулиць Львова та його вплив на організм робітників». Того самого року вона була обрана асистентом кафедри, а в 1960 р. – доцентом і цілковито присвятила себе педагогічній і науковій праці.

У 1967 році Ірина Даценко успішно захистила докторську дисертацію на тему «Оксид вуглецю у навколишньому середовищі і можливість хронічної інтоксикації». 1968 рік – обрання на посаду декана санітарно-гігієнічного факультету, 1970-й рік – отримання атестату професора і обрання на посаду завідувачки кафедри загальної гігієни з екологією Львівського державного медичного інституту.

Ірина Іванівна є автором монографій, словників, підручників, авторських свідощів, методичних розробок, санітарних правил, раціоналізаторських пропозицій, майже 400 наукових праць, присвячених теоретичним і практичним питанням загальної гігієни, підготувала 18 кандидатів медичних наук.

Ірина Іванівна була членом редакційної колегії річника «Гігієна населених місць», членом правління Українського наукового товариства гігієністів та санітарних лікарів, членом ради Інституту регіональних екологічних проблем при Львівському університеті, членом спеціалізованої вченої ради. У 1992 році Ірина Іванівна була обрана дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка.

У 1996 році Ірина Даценко була обрана членом Нью-Йоркської академії наук, у 2002 році – академіком Академії наук вищої школи України. Їй присвоєно нагороду Ярослава Мудрого за значний здобуток у галузі науки і техніки. Вона нагороджена також орденом «Знак пошани», значком «Відмінник охорони здоров'я», медаллю «Ветеран праці», численними почесними грамотами.

Справжнього розквіту товариство і його Лікарська комісія досягнули уже в незалежній державі. Втілено у життя задуми про видання «Лікарських збірників», у яких вдалося продовжити довоєнні традиції Лікарської комісії НТШ та Українського лікарського товариства. До 2007 року побачило світ п'ятнадцять томів нової серії «Лікарських збірників», з яких сім було присвячено видатним діячам української медицини.

Ірина Іванівна Даценко, як голова Лікарської комісії НТШ, присвячувала багато часу та уваги всім заходам, які проводило товариство. Адже Наукове товариство імені Шевченка є символом нашої духовності і розвитку, легендою про наше єднання у найвищих сферах інтелектуальної дійсності. Продовжуючи також справу видання річних архівних збірників у діаспорі доктора Павла Пундія, Ірина Даценко запропонувала увазі читача нові «Лікарські збірники», збагачені свіжими і цікавими статтями, зокрема статтями самого головного редактора, провідних учених Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та інших навчальних закладів Львова, громадських діячів, оригіналами їх окремих наукових і науково-популярних праць.

Перед нами на сторінках «Лікарських збірників» - давно замовчувані постаті найкращих представників української медичної еліти: засновник першого видання «Лікарського збірника» доктор Євген Озаркевич (1861-1916); Роман Осінчук (1902-1991), відомий лікар, громадський діяч, організатор лікарських установ, навчальних т.зв. фахових курсів у часи німецької окупації; Софія

Парфенович (1898-1968) – Лікарський збірник, 1999, том VI; Мар'ян Панчишин (1882-1943), - представлення доктором Павлом Пундієм і його колегами з української діаспори США в архівному збірнику 1982 року та в «Лікарському збірнику», 2000, том VI (статті професора Ірини Даценко, професора Бориса Білинського, професора Дмитра Макара, професора Олександра Кіцери, доцента Едуарда Фрайфельда, Олега Іванціва та інших); Юрій Липа (1900-1944) – лікар УПА, фітотерапевт, вельми талановитий науковець, письменник, поет («Лікарський збірник», 2001 рік); Василь Плющ (1903-1976), учений, лікар-фтизіатр, історіограф, автор першої історії медицини в Україні («Лікарський збірник», 2002, том XI); Павло Пундій – залізничний лікар, архівар УЛТПА, видатний діяч світової спільноти українських лікарів (до 80-річчя від дня його народження вийшов черговий «Лікарський збірник», 2003, том XIII).

Багато інших збірників, що вийшли завдяки старанням Ірини Даценко, присвячено визначним ювілейним датам: 100-річчю заснування Лікарської комісії НТШ (2000, том VIII); 10-річчю заснування Лікарської комісії НТШ (2000, том VIII); 10-річчю Незалежності України (2002, том X); 130-річчю Наукового товариства імені Шевченка (2004, том XIII).

З 2006 р. Лікарську комісію НТШ очолює професор Ярема Томашевський, який продовжує розвивати напрям наукової діяльності фундаторів Лікарської комісії НТШ і Львівської школи клінічної та фундаментальної медицини.

Нині ми вшановуємо річницю із дня смерті дійсного члена НТШ професора Ірини Даценко.

Новим здобутком Лікарської комісії НТШ є заснування Інституту профілактичної медицини (9 листопада 2006 р., засновник – професор Ярема Томашевський) та двох його підрозділів: «Наукової комісії з проблем профілактичної медицини» та «Всеукраїнської асоціації здоров'я» (голова – Олена Молчанова).

Новою програмою діяльності Лікарської комісії та Інституту профілактичної медицини НТШ є наукове опрацювання і практична реалізація можливостей самоконтролю за станом здоров'я громадян України, заходів широкої профілактики йододіфіцитних захворювань шляхом залучення до цієї проблеми засобів масової інформації та осередків «Всеукраїнської асоціації здоров'я», наступних випусків «Лікарського збірника», методичних матеріалів, які нині публікуються окремою статтею під назвою «Нові методи діагностики та профілактики ендокринних захворювань».

В.Р.БУДЗИН, О.І.РЯБУХА

ПОГЛЯД НА СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЕЛЕКТРОКАРДІОГРАМ У СПОРТСМЕНІВ

Стаття присвячена пошукам інформативних методик дослідження серцевої діяльності у спортсменів.

Статья посвящена поискам информативных методик исследования сердечной деятельности у спортсменов.

The article is devoted to finding of informatical methodics of investigation of cord's function in sportsmen.

Актуальність. У свідомості сучасної людини спорт є одним з атрибутів держави: як правило, спортивні досягнення будь-якої країни автоматично екстраполюються на її досягнення в інших галузях соціального та економічного аспектів життя. Високий рівень розвитку спорту створює позитивний образ країни і навпаки, країна, яка не приділяє спорту достатньої уваги, багатьма людьми сприймається, як відстала. Водночас, здобуття високих спортивних результатів можливе тільки за умови постійного спостереження за станом організму спортсменів, що досягається послідовним впровадженням та використанням як традиційних, так і нових, перспективних методів обстеження спортсменів.

Метою нашої роботи була спроба визначити сучасні інформативні методики вивчення закономірностей серцевої діяльності, які доцільно застосовувати у спортсменів.

Результати та їх обговорення. Фізичні навантаження, зокрема спортивні, призводять до інтенсивного зростання рівня метаболізму скелетних м'язів, що, в свою чергу, активізує діяльність більшості органів і систем організму [5]. Оскільки це супроводжується виникненням і подальшим розвитком морфологічних, фізіологічних метаболічних змін, толерантність до фізичних навантажень вважається важливим показником стану як окремих органів, так і всього організму. Водночас,